

Rapport fra energiråd Bjørn Ståle Haavik ved EU-delegasjonen om melding fra Kommisjonen om det indre energimarkedet.

Sammendrag av; «Making the internal energy market work»

Europakommisjonen la 15. november 2012 frem en [melding](#) om det indre energimarkedet (IEM). Kommisjonen understreker at det indre energimarkedet ikke er et mål i seg selv, men et nødvendig middel for å klare overgangen til en lavkarbonøkonomi med sikker energiforsyning til lavest mulige priser. Det indre energimarkedet skal være med å skape økonomisk vekst og arbeidsplasser¹. Det er nødvendig med store investeringer i både produksjon, infrastruktur og lagring av energi for å kunne realisere det indre energimarkedet. Manglende konkurranse, manglende implementering av EU-regelverk og nasjonale særtiltak i stedet for europeisk samarbeid gjør det vanskelig. Siden forsyningsikkerhet i et stadig mer integrerte indre markedet krever mer samarbeid mellom landene, oppretter Kommisjonen formelt en koordinasjonsgruppe for elektrisitet, Electricity Coordination Group (ECG)². [Kommisjonsvedtaket](#) om gruppen følger med meldingen, sammen med en [offentlig høring](#) om kapasitetsmekanismer og to arbeidsdokumenter om status på det indre energimarkedet³.

Kommisjonen legger fram en handlingsplan med 22 tiltak (se [meldingens](#) vedlegg s.19-21), med ansvarlige aktører og tidsplan for hvert av tiltakene. Kommisjonen skal vurdere fremdriften under tiltakene i 2014. Oppfølging av tiltakene skal forankres i EUs planprosedyre for generell økonomisk politikk; Det europeiske semester.

¹ Å realisere det indre energimarkedet er en av 12 prioriterte handlinger under EUs plan for økonomien og det indre markedet, Single Market Act II.

² Koordinasjonsgruppen for elektrisitet (ECG) ble uformelt opprettet på det uformelle energiministermøtet i Polen i september 2011 og har etter det hatt møter noen ganger. Koordinasjonsgruppen for elektrisitet er altså 15. november 2012 formalisert ved Kommisjonsvedtak. Medlemmene er representanter for nasjonale myndigheter (departementet og tilsynsmyndighet), samt Sammenslutningen av sentralnettsoperatører (ENTSO-E) og Byrået for samarbeid mellom energiregulatorer (ACER). Europakommisjonen har formannskapet. Gruppen kan invitere både eksperter (på ad hoc-basis) og observatører. Mandatet er «to facilitate cooperation on security of supply in electricity, including generation adequacy and cross-border grid stability.» Kommisjonen kan konsultere gruppen angående alle elektrisitetsrelaterte spørsmål, dermed ser det ut som den kan få en viktig rolle i politikktutviklingen på området.

³ Det ene arbeidsdokumentet handler om infrastrukturinvesteringer og det andre om det indre markedet. [Rapporten](#) om infrastrukturinvesteringer tar for seg elektrisitet, gass inkludert flytende naturgass (LNG), olje, biodrivstoff og karbonfangst og lagring (CCS), og gir en oversikt over status i de enkelte land. Den konkluderer med at de planlagte investeringer ikke er nok for å oppnå EUs energipolitiske mål. Rapporten om det indre energimarkedet er delt i tre: [del en](#) om status for gass og elektrisitet, [del to](#) er rapporter om hvert enkelt land og [del tre](#) er status for saker Kommisjonen har åpnet mot medlemsland for brudd på andre og tredje energimarkedspakke.

Mye er gjort

Meldingen konkluderer at det er oppnådd fremskritt i arbeidet med å realisere det indre energimarkedet:

- Konkurransen i energimarkedene er blitt større.
- Prisstigningen i engros markedet for elektrisitet har blitt holdt nede av et bedre fungerende marked.
- Mange forbrukere har fått større valgmuligheter slik at de kan bytte leverandør og spare penger.
- Det er blitt gradvis større markedskoplinger i og mellom regioner.
- En stor økning av markedsplasser for gasshandel og i antall gassleverandører har ført til større konkurranse i gassmarkedet med lavere priser og bedre tilgang til gass.
- Koordinering, samarbeid og åpenhet i energirelasjoner med land utenfor EU har blitt bedre. Regler for Det indre energimarked blir implementert også utenfor EU, for eksempel i Energy Community.

Mer må gjøres

Trass i disse fremskrittene ligger ikke EU an til å oppnå den planlagte fullføringen av Det indre energimarked innen 2014. Hovedutfordringene er i følge meldingen:

- **Manglende implementering** av tredje energimarkedspakke.
20 måneder etter fristen har et flertall av medlemslandene fremdeles ikke fullt ut implementert den tredje energimarkedspakken eller ikke gjort det på en riktig måte.

Tiltak:

- Kommisjonen følger implementeringen tett og åpner saker ved brudd på regelverk, så langt 19 saker i sammenheng med gassdirektivet og 19 i sammenheng med elektrisitetsdirektivet. Kommisjonen vil jevnlig utarbeide statusoversikter over situasjonen.

- **Regulerte priser:**

Bare ni medlemsland har ikke en eller annen form for statlig regulerte energipriser. Dette hemmer konkurranse og investeringer, utvikling av nye tjenester og fører til ineffektivitet og overforbruk.

Tiltak:

- Medlemsland bør søke å avskaffe prisreguleringer og Kommisjonen vil følge opp at de utarbeider planer for dette.

- Kommisjonen vil åpne saker mot medlemsland som prisregulerer i strid med EUs regelverk.
- **Manglende ivaretagelse av forbrukerinteressene:**
Mange forbrukere klarer ikke å orientere seg i energimarkedet og er ikke i stand til å skifte til billigere strømleverandører.

Tiltak:

- Kommisjonen vil sammen med det europeiske regulatorsamarbeidet, CEER, støtte utveksling av beste praksis rundt forbrukerspørsmål og utvikling av konseptet «sårbar forbruker».
- I 2012 vil Kommisjonen lansere internettbasert informasjon om forbrukerrettigheter og om kilder til forbrukerinformasjon i medlemsland.
- Medlemsland skal sørge for målrettet hjelp til sårbare forbrukere. Kommisjonen vil bistå med retningslinjer og beste praksis.
- Forbrukerne skal involveres. Smart teknologi kan trigge innovative tjenester, redusere forbruket og kostnadene og gjøre det lettere for kunder å bli mikroprodusenter.
- **Manglende konkurranse og markedsadgang for alle aktører.**
Energimarkedene er ikke åpne for alle aktører. Energiproduksjonen i de fleste medlemsland er fremdeles veldig konsentrert, i åtte land har den historiske monopolisten fremdeles over 80 prosent andel av produksjonen. Nykommere har blitt nektet tilgang til nettet og uhindret markedstilgang.

Tiltak:

- Regulerings- og konkurransemyndigheter skal sørge for at alle selskaper blir behandlet likt og at det ikke er konkurransevridning. Kommisjonen vil aktivt bruke konkurransereglene.
- Kommisjonen vil presse medlemslandene til å tildele konsesjoner (vannkraft, lagringsfasiliteter, og så videre) i tråd med EU-reglene. Kommisjonen mener den beste tildelingsmåten er ved auksjon. Kommisjonen skal evaluere om gjeldende regler er adekvate.
- **Økt behov for samhandling, fleksibilitet og teknologiutvikling.**

Tiltak:

- Regionale initiativ skal hjelpe til å utjevne forskjeller, for eksempel ved å sette opp flere regionale markedsplasser for gasshandel og kraftbørser, og oppnå full markedskopling i hele EU.

- Integrerte markeder skal sikres blant annet ved utvikling av nettverkslover som gir felles regler for hele markedet.
- Kommisjonen vil støtte økt integrasjon av lagringskapasitet og fleksibel produksjon. Kommisjonen vurderer å etablere et «koordineringsinitiativ» for å gripe fatt i regulatoriske og tekniske spørsmål.
- Kommisjonen skal snart legge frem en melding om energiteknologi og innovasjon der de vil vurdere hvordan teknologiutviklingen passer med markedsutviklingen.

- **Utvikling av kapasitetsmarkeder:**

Flere medlemsland har på plass eller planlegger kapasitetsmekanismer for å garantere forsyningsikkerhet i et energisystem med variable energikilder som vind og sol. Men dårlige kapasitetsmekanismer kan være ineffektive, kontraproduktive og hindre realisering av Det indre energimarked.

Tiltak:

- Medlemsland må gjøre grundige vurderinger før de eventuelt implementerer kapasitetsmekanismer. Medlemsland skal vurdere en europeisk løsning, og om mulig satse på krafthandel over grensene.
 - Kommisjonen vurderer det som sannsynlig at kapasitetsmekanismer skal være underlagt indre markeds regler inkludert statsstøttereguleringen og [el-direktivet](#) i tredje energimarkedspakke. Hvis medlemsland oppretter kapasitetsmarkeder må de tildele kontrakter på en åpen og ikke-diskriminerende måte og ta hensyn til effekten på naboland og det indre markedet.
 - I tillegg peker Kommisjonen på at de nylig har lagt fram [mulige tiltak](#) for å forbedre karbonmarkedet. Dersom EU reduserer antall kvoter vil karbonprisen gå opp og kapasitetsmarkedet bli mindre nødvendig. Utgangspunktet for opprettelsen av kapasitetsmekanismer er mangel på investeringer for å sikre forsyningsikkerhet. Med høyere karbonpriser vil for eksempel gasskraftverk bli mer lønnsomme.
 - Kommisjonen har samtidig med meldingen lagt ut en [offentlig høring](#) om kapasitetsmarkeder («Generation adequacy, capacity mechanisms and the internal market in electricity») med frist 7. februar. Avhengig av blant annet høringssvarene vurderer Kommisjonen videre tiltak.
- Manglende investeringer hindrer at energisystemet møter utfordringene og spesielt gjelder dette manglende **infrastrukturbygging**. Det trengs store investeringer for å erstatte gamle anlegg, avkarbonisere energisystemet, gjøre dem energieffektive, øke forsyningsikkerheten og kople alle land og regioner sammen til et felles marked. Nettet må utbygges

og utnyttet mer effektivt.

Tiltak:

- Rask avklaring og implementering av innholdet i infrastrukturpakken på energiområdet.
 - Smart nettutvikling er viktig for en fleksibel og effektiv energiforsyning. Kommisjonen foreslår å utnytte synergier mellom IKT og energiinfrastruktur. De europeiske standardiseringsorganisasjonene har fått i oppdrag å utvikle første standarder for smarte nett innen utgangen av 2012.
 - Kommisjonen arbeider med retningslinjer og nye instrumenter for å stimulere innstalleringen av avanserte målesystemer. Kommisjonen ber medlemslandene utarbeide ambisiøse planer for utrulling av avanserte målesystemer.
 - I forhold til smarte nett får operatører av distribusjonsnettene (DSO) en ny rolle. Kommisjonen vil sikre at operatørene av distribusjonsnettene sine oppgaver er begrenset til de som best kan ivaretas av et naturlig monopol og at nye tjenester blir utviklet i markeder som er åpnet for konkurranse.
 - Det teknologiske aspektet av smarte energinett vil Kommisjonen ta opp i den varslede meldingen om energiteknologi.
 - Kommisjonen ber medlemslandene om å lage handlingsplaner for moderniseringen av nettet som inkluderer spørsmålet om operatørene av distribusjonsnettene sin rolle, samarbeidet med IKT-sektoren, og støtte for mer fleksible etterspørselsrelaterte løsninger.
- **Ulike nasjonale støtteordninger for fornybar energi.**
Gjeldende støtteordninger og prioritert nettilgang for fornybar energi ble utformet under et energisystem med ufullstendig markedsåpning og der fornybar energi ofte befant seg i en tidlig utviklingsfase. Kommisjonen mener at dagens ulike støtteordninger fører til fragmentering av Det indre energimarked og ineffektiv ressursallokasjon. Støtteordningene må tilpasses utviklingen.

Tiltak:

- Basert på beste praksis vil Kommisjonen i 2013 utarbeide retningslinjer for støtte til fornybar energi og hvordan støtteordninger best kan forbedres
- Kommisjonen arbeider med revisjon av retningslinjene for statsstøtte på miljøområdet.
- Kommisjonen vil bidra aktivt til G20-målet om å avvike alle miljøskadelige subsidier, inklusive all direkte og indirekte støtte for fossil energi.

Kommentar:

Meldingen er i hovedsak en oppsummering og sammensetning av tiltak som allerede er presentert i tidligere politikk- og lovdokumenter, som den tredje energimarkedspakken, fornybarmeldingen, energieffektiviseringsdirektivet og infrastrukturpakken. Den saken det har vært knyttet mest interesse til har vært hva Kommisjonen vil skrive om kapasitetsmekanismer. Kommisjonen er her klar på at de frykter en utvikling av nasjonale kapasitetsmarkeder som vil kunne ødelegge for et integrert europeisk energimarked. Kommisjonen vil arbeide mot en slik utvikling og ber medlemslandene nøye vurdere alternativer og tenke europeisk.

For norsk kraftutveksling med EU er det positivt at Kommisjonen så sterkt advarer mot nasjonale kapasitetsmarkeder. At svingninger i etterspørsel og produksjon av elektrisitet løses ved kraftutveksling med andre land gir muligheter både for økt lønnsomhet i Norge og insentiv for utbygging av flere utenlandsforbindelser.

Norge er også godt posisjonert i flere av de andre forslagene fra Kommisjonen. Det er dialog med Kommisjonen om implementering av den tredje energimarkedspakken. Norge er fullt integrert i det nordiske kraftmarkedet som blir stadig knyttet nærmere med kraftmarkedet i Vest- og Sentral-Europa. Norske aktører er aktive i utarbeidelsen av nettverkslovgivningen, og Norge deltar i regionale grupper som vurderer prioriterte infrastrukturprosjekter i vår region. Arbeidet med å innføre avanserte målesystemer er i gang i Norge, og målsettingen er alle norske forbrukere skal ha dette innen utgangen av 2016.

Kommisjonen har nå formelt opprettet Koordinasjonsgruppen for elektrisitet (ECG) som er viktig både i forhold til sikkerhet i elektrisitetsforsyningen og for et velfungerende indre elektrisitetsmarked. Norge deltakelse i gruppen blir vurdert.

Lenker:

[Pressemelding](#)

[webside](#) om Det indre energi Markedet med alle dokumenter.